لێکۆڵینەوەی ڕۆژنامەوانی

و/ لەعەرەبییەوە: ڕێبین ڕەسووڵ ئیسماعیل

تا ئێستاش خەڵکانێک لەنێوماندا هەن جەخت لەسەر ئەوە دەکەنەوە کە هەموو ڕیپۆرتاژە ڕۆژنامەوانییەکان بریتین لە لێکۆڵینەوەی ڕۆژنامەوانی، بەو مانایەی هەموو ڕۆژنامەنووسان زۆر بەوردی لەو شتانە دەکۆڵنەوە کە لەبارەیانەوە دەنووسن. ئەم ڕایە بۆتە هۆی ئەوەی زاراوەی (لێکۆڵینەوەی ڕۆژنامەوانی) ببێتە شتێکی بێمانا، هیچ جۆرە گومانێکی تێدانییە، تاوەکو یەکەم ڕۆژنامە دەخوێنینەوە کە دەکەوێتە بەر دەستمان، یا لە تەلەفزیۆنەوە تەماشای هەواڵەکانی ئێوارە دەکەین.

ئەو ڕاپۆرتەی لەبارەی باری کەشناسی دەخوێنرێتەوە و پێشکەش دەکرێت، یا ئەو بابەتەی باس لەوە دەکات کە چۆن دەتوانیت لەتاریکاییدا شتەکان ببینیت، یا ئەو ڕاپۆرتە قووڵ و دوورو درێژەی لەلاپەڕەی یەکەمی ڕۆژنامەدا بڵاوبۆتەوە لەبارەی پێکهاتەی سیاسی ئەنجومەنی یاسادانانی نوێی ویلایەت، کاتێک بە وردی تەماشایان دەکەین، هەست دەکەین زۆر لە سیماکانی وردبوونەوە و لێکۆڵینەوەی وردی ڕۆژنامەوانیان تێدا نییە.

ئەوکاتەش گومانمان زیاتر دەبێت کاتێک ئەم هەواڵانە و هەموو هەواڵەکانی تری ئەو ڕۆژە بەبابەتی سەرەکی لاپەڕەی یەکەمی ڕۆژنامەیەک بەراورد دەکەین کە لەبارەی ئەو پارێزگارەیە کە دووجار پارەو مەسروفاتی یەک سەفەری وەرگرتووە، سەفەرێک کە خەڵکانێکی تر پارەکەی دەدەن، بەڵام پارێزگار لە گەنجینەی پارێزگاشەوە پارەکەی وەرگرتۆتەوە. ئەم وتارە ئەوە پیشان دەدات، کە چۆن پارێزەر (٢٢) هەزار دۆلاری لەگەنجینەی پارێزگا لەسەفەرێکدا سەرف کردووە کە لەسەر حیسابی شوێنێکی تر بووە کە پارێزگارەکەیان دەعوەت کردووە تاوەکو وتارێکیان پێشکەش بکات.

دیارە ئەم چیرۆکە جۆرێکی دیاریکراوی توانایی تێدا خەرج کراوە کە جیاوازە لەو شتانەی تر کە باسمان کرد.

بەمانایەکی تر، ئەگەر گوتمان هەموو لێکۆڵینەوەیەکی ڕۆژنامەوانی بەشێوەیەک لە شێوەکان جۆرێک لێکۆڵینەوەی وردیان تێدایە، باشە ئەی بۆچی ئەم جیاوازییە هەیە لەنێوان ئەوەی پێی دەگوترێت لێکۆڵینەوەی وردی ڕۆژنامەوانی و نێوان جۆرەکانی تری ڕاپۆرتە هەواڵ؟

باشە دەتوانین بگەینە ئەو ئەنجامەی کە لێکۆڵینەوەی وردی ڕۆژنامەوانی، هەروەکو کتێب و فیلمی سێکسییە کە ناتوانین پێناسەی بکەین، بەڵام هەر کاتێک بینیمان ئەوا ڕاستەوخۆ دەیناسینەوە؟ نەخێر هەرگیز ئەوە ڕاست نییە. باشترین پێناسە ئەوەیە کە ڕۆبەرت گرین-ی جێگری بەڕێوەبەری نووسینی پێشووتری ڕۆژنامەی نیوزدای پێشکەشی کردووە کە دەڵێت: (بریتییە لەو ڕاپۆرتە هەواڵەی کە کەسێک لەسەرەتادا بەهەوڵ و کۆششی خۆی بەدەستی دێنێت بۆ ئاشکراکردن و دۆزینەوەی هەندێک شتی گرنگی ڕێکخراو و

کەسەکان کە مەبەستیانە بەشاراوەیی بمێنێتەوە، ئەم کارەش لە سێ توخمی سەرەکی پێک دێت، یەکەم: دەبێت ڕۆژنامەنووسەکە خۆی بەهەوڵ و کۆششی خۆی ئەم لێکۆڵینەوە ڕۆژنامەوانییەی ئەنجام دابێت، نەوەکو تەنیا ڕاپۆرتێک بێت لەسەر لێکۆڵینەوەیەک کە ڕۆژنامەنووسێکی تر ئەنجامی داوە. دووەم: دەبێت ئەو بابەتەی لێکۆڵینەوەی ڕۆژنامەوانی لەبارەیەوە دەکرێت تارادەیەکی زۆر لای خوێنەر گرنگ و بایەخدار بێت. سێیەم: دەبێت کارێکی وا بێت کە خەڵکانی پەیوەست پێیەوە هەوڵیان دابێت بیشارنەوە و ئاشکرا نەکرێت). ئەو نموونەیەی کە زۆر باوە و بەکاردێت بۆ سەلماندنی جیاوازی نێوان هەواڵی گشتی سیاسی و لێکۆڵینەوەی وردی ڕۆژنامەوانی، بریتییە لە هەردوو نموونەی (کاغەزەکانی پنتاگۆن- نهێنییەکانی جەنگی ڤێتنام) و ئەو لێکۆڵینەوانەی تایبەت بوون بە فەزیعەی وترگێت لەسەردەمی سەرۆک نیکسۆن-دا بڵاوکردنەوەی (کاغەزەکانی پنتاگۆن) لەلایەن ڕۆژنامەی نیویۆرک تایمزو هەندێک ڕۆژنامەی تر، ڕۆشناییەکی نوێ و گرنگ و پڕ لەبێزاری خستە سەر ڕەفتارو هەڵسوکەوتەکانی حکومەتی ئەمریکا لەکاتی جەنگی ڤێتنامدا ڕۆژنامەنووسانی ڕۆژنامەی نیویۆرک تایمز، چەندین مانگیان بەسەربرد لە شیکردنەوەی ئەو ڕاپۆرتەی دەستیان کەوتبوو و خستنەوە نێو ڕەوتی گشتی ڕووداوەکان و بەراوردکردنی لەگەڵ ئەو ڕاپۆرتانەی وتەبێژانی حکومەت بڵاویان دەکردەوە و ئەنجامی ئەم بەراوردکردنە. ئەوە ئەوکاتە خزمەتێکی گرانبەها بوو ئەم ڕۆژنامەیە پێشکەشی خەڵکی کرد، لەگەڵ ئەوەشدا ئەم کارە لێکۆڵینەوەیەکی وردی ڕۆژنامەوانی نەبوو، بەڵکو پیلانێکی ڕۆژنامەوانی بوو لە بارەی سیاسەتی گشتی وڵاتەوە، چونکە خودی (کاغەزەکانی پنتاگۆن)یش هەر لەلایەن حکومەتەوە دانرابوو، ئەوە کارێک بوو حکومەت ئەنجامی دابوو.

کەچی ڕاپۆرتە ڕۆژنامەوانییەکەی وترگێت، زۆربەی هەرە زۆری کاری خودی ڕۆژنامەنووسان بوو کە هەڵسان بەیەکەوە بەستنەوەی ڕاستییەکانی مەسەلەی چوونە نێو تەلاری وترگێت و ئەو ڕووداوانەی دواتر ڕوویاندا بوو، ئەم کارە هەموو ئەو خاڵانەی تێدا بوو کە گرین ئاماژەیان بۆ دەکات.

زۆربەی ڕۆژنامەکان بۆ خوێنەری خۆیان پرۆژەی لێکۆڵینەوەی وردی ڕۆژنامەوانی ئامادە دەکەن، لەپاڵ ئەوەشدا پرۆژەی تریش لەبارەی سیاسەتی گشتی ئامادەو بڵاودەکەنەوە. لە ڕاستیدا ڕۆژنامەکان زیاتر شت لەبارەی سیاسەتی گشتی بڵاودەکەنەوە. بۆ؟ لەبەر ئەوەی هەموو ئەو تواناو ئامادەباشییەی کە پێویستن بۆ پرۆژەی لێکۆڵینەوەی وردی ڕۆژنامەوانی، پێویستن بۆ پرۆژەکانی سیاسەتی گشتیش وەکو؛ ئامادەیی بۆ کارکردنی زۆرو دوورو درێژ، پەیداکردنی شارەزاییەکی زۆر لە بابەتەکان بەشێوەیەک ڕۆژنامەنووس دەبێتە کەسێکی

هەرە شارەزا لە بابەتەکە، دۆزینەوە و ئاشکراکردنی سەرپێچی کردنی یاساو پێوەرە ڕەوشتییەکان، یا تەنانەت نیشاندانی ڕەفتاری جوانیش، چونکە ئێمە لێرەدا تەنیا جەخت ناکەینەسەر ئەو هەڵانەی نێو دام و دەزگاکان، وەکو هۆی سەرنەکەوتنی سیاسەتی کشتوکاڵی لە ئەمریکا، یا بۆچی تاقیکردنەوەکانی قوتابیانی ئێمە لە ئەمریکا لاوازترە لە وڵاتێکی تر کە لە هەمان تەمەندان؛ ئێمە جگە لەو بابەتانە، جەخت دەکەینە سەر ئەو کەسانەش کە هەڵە دەکەن.

سەرنووسەر و ئەو ڕۆژنامەنووسانەی کە بەتواناو شارەزاو خاوەنی مەعریفەیەکی زۆرن و دەتوانن بیربکەنەوە و چاوتیژن، دەتوانن لەڕێگای بیرکردنەوەو لێکۆڵینەوەی زۆر جوانی ڕۆژنامەوانی لەبارەی سیاسەتی گشتی بەرهەم بێنن، بۆ نموونە وەڵامی ئەو پرسیارانە بدەنەوە: چ شتێک لەسیاسەتی فێرکردندا هەڵەیە؟ ئایا ئاوی شارەکەمان پاکە؟ ئایا باجی زەوی و زار بەشێوەیەکی دادپەروەرانە دەخەملێنرێت و لەخەڵکی وەردەگیرێت؟ پرسیاری لەم شێوەیە دەشێت لێکۆڵینەوەی ڕۆژنامەوانی زۆر جوانی لێبکەوێتەوە لەبارەی سیاسەتی گشتی. کەچی پرۆژەی لێکۆڵینەوەی وردی ڕۆژنامەوانی، دەبێت لەو بیروبۆچوونەوە دەست پێبکات کە شتێک هەیە هەڵەیە، کەسێک هەیە هەڵەی کردووە، بێگومان کەمجار بیرۆکەی لێکۆڵینەوەی لەم جۆرە لەژووری دەستەی نووسەراندا سەرهەڵدەدات، چونکە ئەم مەسەلانە زیاتر لەسەر شەقام و لەنێو خەڵکدا سەرچاوە دەگرێت، بەمانای ئەوەی ئەم هەواڵانە لای خەڵکە، ڕۆژنامەنووسی بەتوانا ئەو کەسەیە کە دێت لێکۆڵینەوەیەکی وردی ڕۆژنامەوانی لەم هەواڵانە دەکات و بەدوای وردەکارییەکاندا دەڕوات. جگە لەوەش دەشێت لێکۆڵینەوەی وردی ڕۆژنامەوانی لەبابەتی سیاسەتی گشتی ترسناک و مەترسیدار بێت، هەروەها قەبارەی ئەو زەرەرەی کە لێی دەکەوێتەوە زۆر زیاترو گەورەترە، بۆیە بەردەوام ڕۆژنامەو تەلەفزیۆنەکان ئەم ئەرکانە بە ڕۆژنامەنووسە خاوەن ئەزموونەکان دەسپێرن، لەوەشدا زۆر لەسەر حەقن، چونکە ئەوە بێنە پێش چاوی خۆت کە لێکۆڵینەوەیەکی ڕۆژنامەوانی بە چەند زنجیرەیەکی یەک لەدوایەک لەبارەی تیرۆری ڕێکخراو لەشارەکەتدا چەندە کێشە دەنێتەوە، کەچی لێکۆڵینەوە لەبارەی پیسبوونی ژینگەی شار هەندێک کێشەی کەم بۆ ئەوکەسانە دەنێتەوە کە لەسەریان دەنووسیت.

لەگەڵ ئەوەشدا ئەو بابەتە ڕۆژنامەوانییانەی لەبارەی سیاسەتی گشتین، دەرفەتێکی باش دەڕەخسێنن بۆ ڕاهێنانی ئەو ڕۆژنامەنووسانەی حەز دەکەن لێکۆڵینەوەی وردی ڕۆژنامەوانی ئەنجام بدەن.

ئەم کتێبەی لەبەردەستدایە نهێنی و شێوازی وات پیشان دەدات یارمەتیدەرن بۆ ئەنجامدانی هەردوو جۆرە لێکۆڵینەوەی ڕۆژنامەوانی، بۆیە بەردەوام ئێمە هەردوو جۆر بە لێکۆڵینەوەی ڕۆژنامەوانی ناودەبەین.

ئەو بەربەستانەی ڕووبەڕووی لێکۆڵینەوەی ڕۆژنامەوانی دەبنەوە

بەداخەوە ئەو بەربەستانەی ڕێگرن لەبەردەم ئەنجامدانی لێکۆڵینەوەی ڕۆژنامەوانی، گەلێک زۆرن و دەبێت ڕۆژنامەنووس بەردەوام ڕووبەڕوویان ببێتەوە، بەربەستەکانیش ئەمانەن:

١- ئازادی گەیشتن بە زانیاری: بەڕاستی ئەستەمە ئەوکەسانە بدۆزیەوە کە ئامادەن قسە لەسەر کاری ناشیرین و ناشایستە بکەن بۆ ئەوەی بڵاوبکرێتەوە، یا تەنانەت هەر بۆ زانیاری کۆکردنەوەش، ئەوە جگە لەوەی کە زۆر زەحمەتە بەڵگەیەکی نووسراوی نێو سجلاتەکانت دەسکەوێت، بگرە ئەوە لە هەندێک حاڵەتدا کارێکی ئەستەمە، ئەگەر ئەوەشمان دەسکەوێت ماوەیەکی زۆر زۆر دەخایەنێت و ڕەنگە چەند مانگێکی بووێت و زۆر لەوە زیاتری تێدەچێت کە لەتواناماندایە.

٢- فێری بەکارهێنانی ئامێری نوێ و ئاڵۆزبە، چونکە هەندێک ئامێرو کەلوپەل لە ئەنجامدانی کاری وا بەکاردێت کە پێشتر جۆرێک بوون لەخۆشگوزەرانی، بەڵام ئێستا بوونەتە بەشێک لە پڕۆژەی ڕاپۆرتی ڕۆژنامەنووسی. ئەو ڕۆژنامەنووسەی کە ناتوانێت کۆمپیوتەر بەکاربێنێت بۆ نووسینی ڕاپۆرتی ڕۆژنامەنووسی، یا بۆ وەرگرتنی زانیاری، یا ئەوەی نازانێت، چۆن دەتوانێت کۆمەڵێک بەڵگەنامە لە ڕێگای کۆمپیوتەرەوە وەربگرێت و سوودیان لێ ببینێت، ئەوە بێبەش دەبێت لە شتێک کە ڕۆژ بەڕۆژ گەورەتر دەبێت.

٣- بێ ئاگایی لەو ڕووداوانەی ڕوودەدەن: بەدەستهێنانی زانیاری لە بارەی ئەو بابەتانەی کە ڕاپۆرتی ڕۆژنامەوانیان لەبارەیەوە دەنووسیت، ڕەنگە یەکێک بێت لەبەربەستە هەرە ترسناکەکان، چونکە ئێمە زۆرجار کاتێک دەست بە لێکۆڵینەوە دەکەین زانیارییەکی زۆر کەم و سەرەتاییمان لایە، ئەوە ئەگەر ئەوەندەشمان لابێت، زانیاری لەبارەی بابەتەکە، کەسە سەرەکییەکانی نێو مەسەلەکە، یاسای بەڕێوەچوونی کارەکان، چۆنیەتی گەمەکردن بەم یاسایانە، تەنانەت پێوانەکردنی ئەوەی ئایا ئەم بابەتە ئەوە دێنێت لێکۆڵینەوەی ڕۆژنامەوانی لەبارەیەوە بکرێت؟ بەمانایەکی تر، ئەو پێوەرە چییە کە بۆ یەکلاکردنەوەی ڕاستییەکان بەکاری دێنیت؟ چۆن ئەو مادە خامە جیاوازانە دەگونجێت و ڕاوبۆچوونەکان لێک دەدەیتەوە؟

٤- پاڵەپەستۆ، دوو جۆرە پاڵەپەستۆ هەیە کە زۆر باون بۆ ئەوەی پەلە بکەیت لەبابەتێک یا دەسبەرداری بیت و وازی لێ بێنیت، ئەم دوو جۆرە پاڵەپەستۆیەش دوو ڕووی یەک دراون. یەکەمیان مەسەلەی کاتە، دووەمیان ئەو هەموو سکاڵاو نارەزاییەیە کە دەگاتە دەست سەرنووسەر یا بەڕێوەبەری تەلەفزیۆن و ڕادیۆ لەلایەن ئەو دەزگاو ڕێکخراو و کەسانەی کە لێکۆڵینەوەیان لەبارەیەوە دەکرێت. لەماوەی کارکردنم لە بەشی لێکۆڵینەوەی وردی ڕۆژنامەوانی بۆ ماوەی پازدە ساڵی تەواو، سەدان ڕۆژنامەنووس و نووسەری لێکۆڵینەوەی ورد باسی ئەو مەسەلەیەیان بۆ کردووم و ئەوەشم بۆ دەرکەوتووە کە ئەم جۆرە سکاڵایانە کارێکی هەرە باون.

٥- کات: کات دوژمنی هەموو لێکۆڵینەوەیەکی ڕۆژنامەوانییە، چونکە ڕۆژنامەنووسان تەنیا لەلایەن دەزگاکانی خۆیانەوە پاڵەپەستۆیان لەسەر نییە، بەڵکو بەردەوام ڕووداوەکان وا ڕوودەدەن کە لەژێر کۆنترۆڵی ڕۆژنامەنووس بچێتە دەرەوە و زیاتریش جەختی لەسەر دەکرێتەوە کە دەبێت زووتر تەواوی بکات.

لەبەر ئەوەی بەردەوام دەزگایەکی تری ڕۆژنامەوانی بەدوای هەمان بابەتی تۆوەیە، یا گۆڕانکارییەک ڕوودەدات هەر هەموو هەوڵ و کۆششت بەفیڕۆ دەڕوات، یا کاتێک لە لێکۆڵینەوەکەتدا کەسێک تۆمەتبار دەکەیت، ئەویش دێت پێشت لێدەگرێت و کۆنگرەیەکی ڕۆژنامەوانی ساز دەکات و هەوڵ دەدات جێکەوتی مەسەلەکە بزر بکات. ئەوانە هەمووی دوو دڵی و دڵەڕاوکێ بۆ ڕۆژنامەنووسی وەکو ئێمە دروست دەکات کە کاری لێکۆڵینەوە ئەنجام دەدەین، چونکە ئەو ڕۆژنامەو دەزگایەی تۆ کاری بۆ دەکەیت، لەڕێگای بڵاوکردنەوەو سەبقەوە کار لەخوێنەرو گوێگرو بینەرانی دەکات، نەوەکو لە ڕێگای بەدواداچوونی هەواڵێک کە دەزگایەکی تر بەر لە تۆ پێشکەشی کردووە.

٦- کێشە یاساییەکان: ڕۆژنامەنووس و سەرنووسەران کاتێک ڕاپۆرتەکانیان دەنووسن، بەردەوام پێشبینی ئەوە دەکەن دووچاری لێپرسینەوەی یاسایی بێن و بەوە تۆمەتبار بکرێن کە تایبەتمەندی کەسێکیان پێشێل کردووە، یا تەشهیریان پێکردووە. هەروەها دەبێت هەرگیز ئەوەت لەبیر نەچێت کە تۆ ئەو شتانە لەسەر هەندێک کەس دەنووسیت، بەردەوام دەبێتە هۆی بچووککردنەوەی سنووری ئازادی هاوڕێیە ڕۆژنامەنووسەکانی ترت، چونکە هەر جارێک کە ڕۆژنامەنووسێک داوایەکی یاسایی دەدۆڕێنێت، یا ڕوونکردنەوەیەک بڵاودەکاتەوە، یا داوای لێبووردن دەکات لەو شتانەی بڵاوی کردبوونەوە، ئەوە بەگشتی کار لە

ڕاستگۆیی هاوڕێیانیشی دەکات.

ئەو بەربەستانەی سەرۆکی کار بۆتی دروست دەکات

زۆربەی ڕۆژنامەکان بەشێوەیەکی وا ئامادە نەکراون بتوانن لێکۆڵینەوەی ڕۆژنامەوانی بەرهەم بێنن، بەشێک لەکێشەکە لەوەدایە کە ڕۆژنامە سەرقاڵی ڕووداوەکانی ڕۆژە، دواتریش ئامادەو نەخشەسازی و چاپکردن، ئەوانەش زۆرجار پاڵ بە سەرنووسەرەوە دەنێت زۆر سەرگەمی ئەو لێکۆڵینەوانە نەبێت کە ماوەی زۆریان گەرەکە و ڕۆژنامەنووسان داوای لێ دەکەن ڕەزامەندی پیشان بدات لەسەریان بۆ ئەوەی کاری لەسەر بکەن.

لێرەدا با بەیەکەوە نموونەیەکی گریمانکراو لەبارەی چۆنیەتی مامەڵەکردن لەگەڵ پرۆژەیەکی لێکۆڵینەوەی ڕۆژنامەوانی وەربگرین کە لەبەردەستی سەرۆکی بەشی کاروباری ناوخۆدایە، ئەوکێشانەی ئێمە لێرەدا گریمانی دەکەین، هەمان ئەو کێشانەن کە لە هەموو ژوورێکی دەستەی نووسەراندا هەیە، بەڵام لەخۆشبەختیدا لەیەک کاتدا دووچاری هەر هەموویان نابینەوە.

هەنگاوی یەکەم: ئەو پەیامنێرەی تایبەتە بەکاروباری فێرکردن و پەروەردە، لەسەر حیسابی خۆی دەچێتە شاری سان فرانسیسکۆ تاوەکو ئامادەی کۆنگرەیەکی نەتەوەیی بێت لەبارەی لێکۆڵینەوە لەمەسەلەی فێرکردن، دەزگاکەی پێی وایە هیچ سوودێک لەکۆنگرەیەکی وادا نییە، بۆیە ئامادە نییە پارەی ئەم سەفەرە خەرج بکات و پەیامنێرەکە لەسەر حیسابی خۆی دەچێتە کۆنگرەکە. پەیامنێرەکە لەیەکێک لە دانیشتنەکاندا گوێی لێدەبێت لیژنەیەک لە لیژنەکان ئاماژە بۆ ئەوە دەکات کە پلەی تاقیکردنەوەکان و ڕێژەی سەرکەوتووان لەو قوتابخانانە زیاترە کە جیاوازی ڕەگەزی نێوان سپی پێست و ڕەش پێستی تێدایە، واتا ئەو قوتابخانانەی سپی پێست بەتەنیا و ڕەش پێست بەتەنیا تێدا دەخوێنن.

پەیامنێرەکە سەری سوڕما و پێی وابوو کە ڕەنگە ئەوە بابەتێکی باش بێت بۆ لێکۆڵینەوەی ڕۆژنامەنووسی.

هەنگاوی دووەم: ئەو پەیامنێرە دوای ئەوەی دەگەڕێتەوە بارەگای ڕۆژنامەکەی لای یاریدەدەری سەرۆکی بەشی کاروباری ناوخۆ پێشنیار دەکات لێکۆڵینەوەیەک لەبارەی ئەو ئەنجامە بکات کە لیژنەکە پێی گەیشتوون و گەشتێک بەسەر قوتابخانەکاندا بکات و ژیانی ڕاستەقینەی مامۆستایان بزانێت و قسە لەگەڵ قوتابییان و دایک و باوکیان بکات و ڕاوبۆچوونی ئەو شارەزایانەش وەربگرێت کە ڕاپۆرتی لیژنەکەیان ئامادەکردووە.

ئەگەرچی بەرپرسەکەی بەگومانەوە دەڕوانێتە مەسەلەکە، بەڵام ڕازی دەبێت لەکۆبوونەوەی بەیانی لەگەڵ سەرۆکی بەشی فێرکردن باسی بکات. سەرۆکی بەشی فێرکردنیش بابەتەکە بەگومانەوە وەردەگرێت، بەڵام بەڵێن دەدات لەگەڵ سەرنووسەردا باسی بکات دوای تێپەڕینی چەند ڕۆژێک و پاش کۆبوونەوەی سەرۆک بەشەکان لەگەڵ سەرنووسەردا، یاریدەدەری سەرۆکی بەشی کاروباری ناوخۆ بە پەیامنێرەکە ڕادەگەیەنێت کە دەتوانێت لێکۆڵینەوە لەم بابەتە بکات، بەمەرجێک لەکاتی دەوامی ئاسایی ڕۆژانەی خۆیدا نەبێت لە ڕۆژنامەکەدا، واتا دەبێت لەکاتی حەسانەوەو پشووی خۆیدا ئەنجامی بدات.

هەنگاوی سێیەم: پەیامنێرەکە زۆر ئازایانە لەکاتی حەسانەوەو پشووی ڕۆژانەی خۆیدا بەدوای مەسەلەکەدا دەڕوات و سێ هەفتە کاری تێدا دەکات. ئەو پەیامنێرە بەختی هەیە، چونکە لەکاتی لێکۆڵینەوەو گەڕاندا سێ لێکۆڵەرەوەی حکومی دەناسێت کە ماوەی دوو ساڵ کار لەسەر ئەم بابەتە دەکەن و خەریکن دەگەنە ئەنجام. ئەو پەیامنێرە دوای ئەوەی ئەم دەسکەوتە چاوەڕوان نەکراوەی دەسکەوت، ڕۆژی پشووی ڕەسمی خۆی دەچێتە بارەگای ڕۆژنامەکەو بەدرێژایی ئەو ڕۆژە یاداشتێکی (١٠) لاپەڕەیی لە بارەی بابەتەکە ئامادە دەکات، جگە لە (٢٠) بابەتی تری پەیوەست بەمەسەلەکە بۆ ئەوەی لەماوەی سێ ڕۆژی دواتردا یەکە یەکە بڵاویان بکاتەوە. دواتر هەوڵ دەدات مۆڵەتی دوو هەفتە وەربگرێت تاوەکو لێکۆڵینەوەکانی تەواو بکات، ئەوە لەکاتێکدا دەزانێت کە پێویستی بەچوار هەفتەیە بۆ ئەوەی ئیشەکە جوانتربێت. پاشان بەسەرگەرمییەکی زۆرەوە یاداشتەکە بەرزدەکاتەوە بۆ ئەوەی بگاتە دەست سەرنووسەر.

هەنگاوی چوارەم: سەرنووسەر داوا لە پەیامنێرەکە دەکات لەسەرخوانی نیوەڕۆ لەگەڵی دانیشێت، ئەوەشی بۆ ڕوون دەکاتەوە کە ئەوەندە سەرقاڵە بۆیە تەنیا لەکاتی نانخواردندا دەتوانێت قسەی لەگەڵدا بکات. لەماوەی ئامادەکردنی خواردنەکەدا سەرنووسەر بەدەیان پرسیاری ئاراستە دەکات لەبارەی بابەتەکە (٩٠٪ی وەڵامی پرسیارەکانیش لەیاداشتەکەدایە، ١٠٪ یەکەی تریش پرسیاری سەیرو سەمەرەیە، یا لەدەرەوەی بابەتەکەیە). پاشان سەرنووسەر ئەوەی بۆ ڕوون دەکاتەوە کە ڕۆژنامەکە نە کاتی ئەوەی هەیە مۆڵەتی پێبدات و نە پارەی ئەوەشی هەیە لە لێکۆڵینەوەی لەم شێوەیەی خەرج بکات.

هەموو ئەم قسانە هەشت خولەکی کاتی نانخواردنی خایاند، لەکاتی گەڕانەوەشیان لەکافیتریاوە بۆ نووسینگە، سەرنووسەر سوپاسی پەیامنێرەکە دەکات کە بەم سەرگەرمییەوە کار دەکات. دواتریش بەدەنگێکی بەرز لێی دەپرسێت ڕەنگە باش بێت ئاوا ماوە ماوە لەسەر نانخواردندا باسی لێکۆڵینەوەی ڕۆژنامەوانی بکەین بەیەکەوە، چونکە

وەکو ئەوەی ئاماژەی بۆ دەکات حەماسی لا دروست کردۆتەوە و قسە بەبەختی خۆیشی دەڵێت کە ناتوانێت جارێکی تر کار لەم لێکۆڵینەوانەدا بکات.

هەنگاوی پێنجەم: پەیامنێرەکە دوای ئەوەی بێ ئومێد دەبێت و هەست بەبێ دەسەڵاتی خۆی دەکات، دێت پێشنیارو یاداشتەکەی خۆی لەناو دۆلابێک دادەنێت و خۆی ئامادە دەکات بۆ ئەوەی لەیەکێک لە کۆبوونەوەکانی باوکان لەم قوتابخانانە ئامادەبێت.

هەنگاوی شەشەم: دوای تێپەڕینی مانگێک، ئەو سێ لێکۆڵەرەوە حکومییەی ماوەی دوو ساڵ بوو کاریان دەکرد، ئەنجامەکانی خۆیان ڕاگەیاند، ئەنجامەکەش وتووێژی زۆری هەڵدەگرت، یەکێک لە پەیامنێرەکانی ڕۆژنامەکەش لە ڕاپۆرتێکی کورتدا کە (٢٥) بۆسەیە، بابەتەکە بڵاودەکاتەوەو سێ هەڵەشی تێدا دەکات و ناتوانێت بەوردی لەو ئەنجامە تێبگات.

دوای دوو ڕۆژ، ڕێکخراو و گرووپێک خۆ پێشاندانێک لەبەردەم لێپرسراوی قوتابخانەکان و (بەڕێوەبەری پەروەردە) ساز دەکەن، چونکە لەچاوپێکەوتنێکی تەلەفزیۆنیدا گوتوویەتی ئەو ئەنجامانەی خراونەتە ڕوو (پێویستیان بەپێداچوونەوە هەیە). ڕۆژنامەنووسانی ئەم ڕۆژنامەیەش خۆپیشاندانەکە بڵاودەکەنەوە و ئەوەیان بەخەیاڵدا نایەت پرسێک بەو پەیامنێرە بکەن، بەڵکو تەنیا جەخت دەکەنە سەر لایەنی سیاسیانەی خۆ پیشاندانەکە و ئاماژە بۆ ئەوەش دەکەن کە بەڕێوەبەری پەروەردە لە حاڵێکی خراپدایە.

ئەو ئەنجامانەی لێکۆڵەرە حکومییەکان پێی گەیشتن و ئەم وتووێژەی نایەوە، زۆر بەکورتی لە لاپەڕەکانی ناوەوەی ڕۆژنامەکەدا بڵاودەکرێنەوە، بگرە لەبەر ئەوەی شوێنێکی کەمی بۆ دادەنێن، بابەتەکە سەقەتیش دەبێت و پەیامنێرەکەش تێبینی ئەوە ناکات کە ئەم دوو بابەتە بڵاوکراونەتەوە، چونکە جێگاکەی هەم خراپە و هەم بچووکیشە.

هەنگاوی حەوتەم: ئەو پەیامنێرە لەلایەن ئەو سەرچاوانەی کە هاوکاریان دەکرد، دووچاری قسەی ناشیرین دەبێتەوە، چونکە جگە لەوەی بابەتەکان ئەوەندە کورتن کە بوار نییە بە درێژیی باسی کێشەکە بکەن، پڕن لەهەڵەش. ئەو کەسەی کە زۆریش تووڕە بووە بەڕێوەبەری پەروەردەیە. کاتێک پەیامنێرەکە دەگەڕێتەوە سەر ڕۆژنامەکە و دوو بابەتەکە دەخوێنێتەوە، تووڕە و بێزار دەبێت و بەدوای ئەو یاداشتەدا دەگەڕێت کە کاتی خۆی ئامادەی کردبوو، بۆیە دێت جارێکی تریش یاداشتەکەی دەکاتە کورتە ڕاپۆرتێک و دەینێرێتەوە لای سەرنووسەر تاوەکو بڵاوی بکاتەوە.

هەنگاوی هەشتەم: سەرنووسەر زۆر تووڕە دەبێت و ئەم نووسراوەش ئاراستەی پەیامنێرەکە دەکات: (ئێمە دوو بابەتمان لەسەر ئەم مەسەلەیە بڵاوکردۆتەوە، ئەگەرچی خۆی یەک بابەتی بەس بوو، چونکە خوێنەری ئێمە بایەخ بەم مەسەلەیە نادات، تۆ لەپێناو سەرچاوەکانت نانووسیت، پێشم وایە لەو کۆبوونەوەیەی مانگی ڕابردوو زیاتر لەکاتژمێرێک ئەوەم بۆ باس کردیت کە ئێمە نە کات و نە پارەی ئەم جۆرە لێکۆڵینەوانەمان هەیە، بە هەرحاڵ، خوێنەرانی ئێمە زیاتر بایەخ بەو بابەتانە دەدەن کە کاریان لێدەکات، وەکو دابەزینی شەعبییەتی بەڕێوەبەری پەروەردە، ئێستاش تکایە واز لەو بابەتە بێنەو با بگەڕێینەوە سەر نووسینی ئەو بابەتانەی کە پێشووتر بایەخت پێدەدان، بەهەرحاڵ پێم خۆشە هەر کاتێک حەزت کرد قسە بکەین، چونکە من بەوە ناسراوم کە سیاسەتی دەرگای کراوە بەکاردێنم).

هەنگاوی نۆیەم: لەماوەی ساڵێکدا پەیامنێرەکە ڕۆژنامەکە جێدەهێڵێت و دەچێتە نێو ئەو تیمەی فەرمانبەرانی بەڕێوەبەری پەروەردە کە ئاستی شەعبی لەدابەزیندایە وەکو ئەوەی لەڕۆژنامەکاندا باس دەکرێت. ڕاکردنی ئەم پەیامنێرە، سەرنووسەر و سەرۆک بەش و یاریدەدەرەکەی دووچاری سەرسوڕمان دەکات، چونکە نازانن ئەوان لەوە زیاتر دەبووایە چی بۆ ئەم پەیامنێرە بکەن.

لەکۆتاییدا سەبقی ڕۆژنامەوانی لەبواری فێرکردن کارێکە ڕۆژنامەنووس دەتوانێت لەسایەیەوە پاڵپشتی لەو نووسینانەی خۆی بکات کە دەیاننووسێت.

خۆت پڕ چەک بکە

درککردنت بە بوونی بەربەست و بەوەی ئەو بەربەستانە بەردەوام قوربانی خۆیان هەیە و دەبێت ڕووبەڕوویان ببیتەوە، یەکێکە لەو هەنگاوە گرنگانەی کە دەبنە هۆی سەرکەوتنی لێکۆڵینەوەی ڕۆژنامەوانی، ڕەنگە فەرامۆشکردنی ئەم بەربەستانە گران بکەوێتەوە، هەروەها ئەو دەسکەوتانەی لەسایەیانەوە بەدەستیان دێنیت زۆر گرنگن، هەم بۆ خۆت و هەم بۆ ئەو دەزگایەی کاری تێدا دەکەیت و هەم بۆ خوێنەرانیش. لێکۆڵینەوەی ڕۆژنامەوانی ئەمڕۆکە لەنێو دیموکراتییەتی ئێمەدا ڕۆڵێکی گرنگی هەیە، تەشهیر کە بەباوکی مێژوویی لێکۆڵینەوەی ڕۆژنامەنووسی دادەنرێت بەرپرسە لە بەخشینی ئەم هەموو گرینتییەی ئەمڕۆ لەئارادایە، چونکە ڕۆڵێکی سەرەکی گێڕا لە جەختکردنەوە لەسەر هەستکردنمان بەوەی پێویستیمان بەدەزگای ڕێکخراو هەیە بۆ کاری ڕۆژنامەوانی، ئەوەش یەکێک بوو لەو شتانەی ئەمریکا دایهێنا.

چاکەی هەرە گەورە لەوەی ئەمڕۆکە ئێمە دەیزانین، شێوازو

جۆری ئیشکردن و چۆنیەتی ئەنجامدان و بەڕێوەچوونیان، بۆ ئازایەتی و لەخۆ بووردەیی ئەو ڕۆژنامەنووسانە دەگەڕێتەوە کە لەکارەکانی خۆیاندا هەوڵ و کۆششی زۆریان داوە و لێکۆڵینەوەیان لەبارەی بابەتی وردو سیاسەتی گشتی بەیەکەوە ئەنجام داوە و هەر بەوەندە نەوەستاون کە پشت بەو ڕاپۆرتانە ببەستن کە لەلایەن پێوەندییە گشتییەکانەوە دەردەچێت و بەردەوام بەدوای حەقیقەتی مەسەلەکاندا چوون.

باشترین چوار ڕۆژنامەنووس

ئەگەر هەموو لێکۆڵینەوەیەکی ڕۆژنامەوانی و سیاسی گشتی ئەوەندە لە مەسەلەکان قووڵبوونەوە و هەموو ڕاستییە شاراوەکانیان ئاشکرا کرد، ئەوە ئەو شتانە چین کە لە هەندێکیاندا هەن و وامان لێ دەکەن لەبەرخۆماندا بڵێین: (ئای لەو بابەتە)؟! ئەوکاتە دەتوانین وەڵامی ئەم پرسیارە بدەینەوە، ئەگەر بەوردی بڕوانینە ژیانی پیشەیی و ڕۆژنامەوانیانەی چوار ڕۆژنامەنووس کە ئەمانەن: جیم ستیل، دۆن بارلیت، ڕۆبەرت گرین، لۆ کیلزەر، هەر چواریشیان خەڵاتی پۆلیتزەریان بەدەست هێناوە.

لەبەر ئەوەی هەریەک لەبارلیت و ستیل باشترین ڕۆژنامەنووسن لەم بوارەدا، بۆیە وا دەخوازێت هەندێک تیشکیان بخرێتە سەر.

ستیل و بارلیت ڕووبەڕووی بابەتی گەورەو سەخت بوونەوە، بابەتی وەکو ئەو دادوەرییەی کە دادوەرەکان پراکسیسی دەکەن، یا دادوەری دەزگای داهاتی ناوخۆ، یا پاشماوەی زبڵە ئەتۆمییەکان، یا ئەو شێوە ڕەفتارە تایبەتەی کۆنگرێس لەگەڵ هەندێک کۆمپانیادا دەیکات، کاتێک یاسایەک دەردەکات کە دەبێتە هۆی ئەوەی بەملیۆنەها دۆلاریان دەسکەوێت. لەهەمان کاتیشدا ملیۆنەها دۆلار لەدەست بدەین، یا ئەو گەندەڵییەی لەئەمریکا هەیە و بڕواناکرێت. بێگومان دیارە بارلیت و ستیل زۆر سوودیان لەوە بینیوە کە لەساڵی (١٩٧٠)وە لە ڕۆژنامەی (فیلادلفیا ئەنکوایرار) کاریان کردووە، چونکە ئەو ڕۆژنامەیە لەهەموو ئەمریکادا بەوە ناودار بوو کە لێکۆڵینەوەی ڕۆژنامەوانی زۆر چاکی ئەنجام داوە و تاوەکو ئێستاش بەردەوامە. ئەم ڕۆژنامەیە بەشێوەیەکی ڕۆتینیانە کات و پارەو توانایەکی ڕۆژنامەوانیانەی وا بۆ کارمەندانی دابین دەکات، بتوانن ڕۆژنامەیەکی نایاب دەربکەن.

بارلیت و ستیل ڕۆژنامەگەرییەک پێشکەشی خەڵک دەکەن. وەڵامی ئەو پرسیارە سەرەکییانە دەداتەوە کە هەموو خۆیانی لێ گێل دەکەن و ئەوە دەسەلمێنن کە چۆن دەتوانرێت باشترین ڕۆژنامەی ئەمریکی بێت، واتا ئارەزووی پێوەندیکردن بەژیانی خوێنەرەوە، ئەوەش لەڕێگای دۆزینەوەی ئەو بابەتانەی کە بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ کار لەخەڵک دەکەن.

بەڵام مێژووی پیشەیی بۆب گرین، بەشی هەرە زۆری تاوەکو بەم دواییە وازی هێنا، هەر لە ڕۆژنامەی (نیوزدای) بوو وەکو ڕۆژنامەنووس و یاریدەدەری سەرۆکی لێکۆڵینەوەی ڕۆژنامەنووسی، گرین بەردەوام سەرقاڵی ڕەوتی سەرەکی ڕووداوەکان بوو، بۆ نموونە:

١- باوکی ڕۆحی تیمێک بوو لە ڕۆژنامەنووسی لێکۆڵەرەوە، لەساڵی (١٩٦٧)دا تیمێکی بەردەوامی بۆ لێکۆڵینەوەی ڕۆژنامەنووسی لە ڕۆژنامەی (نیوزدای) دامەزراند کە یەکەم گرووپی لەم جۆرەیە لە مێژووی ڕۆژنامەنووسی ئەمریکیدا.

٢- نووسەری کتێبی (پیاوی دوپشک)ە، ئەوەش کتێبێکی زۆر سەرنجڕاکێشە لەبارەی مامەڵە دەرەکییە گومانلێکراوەکانی بانکەکانەوە.

٣- خۆی و تیمەکەی چەندین خەڵاتی نەتەوەیی و هەرێمایەتیان بەدەستهێناوە و دووجار خەڵاتی زێڕینی پۆلیتزەریان بەدەستهێناوە، یەکەمیان لەساڵی (١٩٧٠) کاتێک گەندەڵی لۆنگ ئایلاندیان ئاشکرا کرد کە تەنانەت یەکێک لە گەورە بەرپرسانی ڕۆژنامەکەی خۆشیانی تێوە گلابوو، ئەویتریان لەساڵی (١٩٧٤) لەبارەی بڵاوبوونەوەی هێرۆلین بوو، ئەم لێکۆڵینەوەیە یەک ساڵی خایاندو لەبارەی چۆنیەتی هێنانی هێرۆیین بوو لەتورکیاوە و دواتریش کردنە نێو شادەماری منداڵانی لۆنگ ئایلاند.

٤- یەکێک بوو لەنێوان دوو، یا سێ کەس کە هەڵسان بەدامەزراندنی سەندیکای ڕۆژنامەنووسی و سەرنووسەری لێکۆڵینەوەی ڕۆژنامەنووسی کە ناسراوە بە (IRE) و بەیەکێک لەسەندیکا گرنگەکان دادەنرێت کە بەرگری لە ڕۆژنامەنووسان دەکات.

٥- کەسی سەرەکی و بەرپرسی نووسینی ئەو ڕاپۆرتەی (IRE) بوو کەبەر لە ئەوکاتە بێوێنە بوو لەبارەی (پرۆژەی ئەریزۆنا) کە دوای شەش مانگ لێکۆڵینەوە بڵاوکراوەیەو لەبارەی تیرۆرکردنی پەیامنێرێکی ڕۆژنامەی (ئەریزۆنا ڕیپۆبلیک) بەناوی دۆن بۆلز بوو.

هەردوو خاڵی دواتر کە پەیوەستن بەیەکەوە، پێویستییان بەڕوونکردنەوەی زیاتر هەیە. لەساڵی (١٩٧٥)دا سەندیکای (IRE) بەهەوڵ و کۆششێکی زۆری گرین دامەزرا. لەساڵی (١٩٧٦)دا دۆن بۆلز کە ئەندامی دەستەی دامەزراندنی ئەم سەندیکایە بوو تیرۆر کرا، باشە کاردانەوەی ئەم سەندیکایە چۆن دەبێت کە تاکە ڕێکخراوە بۆ نووسەری لێکۆڵینەوەی ڕۆژنامەنووسی؟ گرین داوای کرد کە دەبێت بەرسڤی سەندیکا کارێک بێت کە گرێنتی بەخشێتە ژیانی هەموو

ڕۆژنامەنووسان، ئەویش لەسایەی بڵاوکردنەوەی نامەیەک کە کورتەکەی ئەوەیە (تۆ ناتوانیت بەکوشتنی ڕۆژنامەنووسێک ئەو بابەتە بکوژێت کە کاری تێدا دەکات).

گرین پێی وابوو نابێت سەندیکا بچێتە ئەریزۆناو بەدوای تۆڵە سەندنەوەدا بگەڕێت، بەڵکو کاری سەندیکا ئەوەیە لێکۆڵینەوە ئەنجام بدات لەبارەی ئەو گەندەڵی و باڵادەستییەی کە هەیە، ئەوەش کارێکە بەتاکە ڕۆژنامەنووسێک ناکرێت، بەڵکو کارێکە تەنیا ئەوکاتە ئەنجام دەدرێت کە بانگەشە دەکرێت بۆ ئەوەی بچێتە ئەریزۆنا، ئەوەبوو سەندیکا لەلایەن دەزگاکانی ڕاگەیاندنی ئەریزۆناوە بانگهێشت کرا و نزیکەی (٣٠) ڕۆژنامەنووس و دەزگای ڕۆژنامەوانی بۆ ماوەی شەش مانگ لەسەر داوای گرین و بەپێی ڕێنماییەکانی ئەو لە ئەریزۆنا کاریان کرد.

زنجیرەی ئەو لێکۆڵینەوانەی کە یەک لەدوای یەک بڵاودەکرانەوە، لەسەرجەم ئەمریکادا دەنگیان دایەوەو خەڵاتی ڕۆژنامەوانی جۆراوجۆریشیان پێدراو بوونە جێگای ڕەزامەندی خەڵکی ئەریزۆنا، چونکە ئەم ڕاپۆرتانە بوونە هۆی بڵاوکردنەوەی وشیاری زیاتر لە ئاست گەندەڵی سیاسیدا و پاڵی بەپیاوانی پۆلیسەوەنا زیاتر بەرەنگار و ڕووبەڕووی بینەوە.

هەموو ئەوانەی لەم پرۆژەیەدا بەشدار بوون و من قسەم لەگەڵدا کردوون، ئاماژەیان بۆ ئەوە کرد کە ئەگەر گرین نەبووایە، ئەم پرۆژەیە سەرکەوتوونەدەبوو، لەبەر ئەوەی گرین سەرۆکی تیمەکە و باوکی ڕۆحی ڕۆژنامەنووسان بوو، هەموویان نهێنییەکانی خۆیان لا دەدرکاند.

دوای بڵاوبوونەوەی لێکۆڵینەوەکان، (٦) داوای یاسایی لەدژی سەندیکا بەرزکرایەوە، لەم شەش داوایە تەنیا یەکێکیان بوو بە دادگاییکردن، سەندیکاش دادگاییەکەی بردەوە، ئەوەش بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە گرین و هاوڕێکانی زۆر بە وردی کاریان کردبوو، بەڵگەکانیان بڕواهێن بوون. گرین بەدرێژایی یەک ساڵ لەکاتی پشووی هەفتانەیدا لەنێو ویلاتەکانی ئەمریکادا دەسووڕایەوە و کۆڕو سیمیناری پێشکەش دەکردو پارەی بۆ سندووقی بەرگری کردنی لەنێو سەندیکا کۆدەکردەوە و توانی زیاتر لە (٧٥) هەزار دۆلار کۆبکاتەوە.

ئەوکاتەی لەساڵی (١٩٧٨)دا سەندیکای (IRE) هاتە زانکۆی میسۆری لەویلایەتی کۆلۆمبیا، ژمارەی ئەندامانی لەچەند سەت کەسێک تێپەڕی نەدەکرد، تاکە ڕۆڵی فێرکارانەی بەستنی کۆنگرەی نەتەوەیی بوو، چونکە لەم کۆنگرەیەدا وانەی ڕۆژنامەنووسیان دەگوتەوە، ئەوەش بەشدارییەکی گرنگ بوو لەبواری ڕۆژنامەگەریدا، لەم کۆنگرانەدا بەدەیان ناودارترین ڕۆژنامەنووسی ئەمریکی وانەیان بۆ سەدان ڕۆژنامەنووس شرۆڤە دەکرد کە چۆن دەتوانن بە بەکارهێنانی هەمان تەکنیک و ستراتیژ کاری ڕۆژنامەنووسی خۆیان بکەن، ئەم چالاکیانە شتێک بوون بەر لە ئەوکاتە لەبواری ڕۆژنامەگەریدا ئەنجام نەدرابوون.

لەوە بەدواوە سەندیکا کە فراوانبوو ژمارەی ئەندامانی گەیشتە سێ هەزار ئەندام و ئەلقەی لێکۆڵینەوەی لە بارەی بابەتی تایبەتی سازدەکرد و بوو بەخاوەنی ڕۆژنامە و کتێبخانەی ئەلیکترۆنی کە هەزارەها لێکۆڵینەوەی ڕۆژنامەنووسی تێدایە، سەندیکا کە ئەوەندە گەشەی کردووە بەشێوەیەک بۆتە سەرچاوەیەک بۆ هەموو کەسێک کە دەیەوێت لێکۆڵینەوەی ڕۆژنامەنووسی ڕاستەقینە بنووسێت.

بەڵام لۆکلیزەر هەرگیز لەبواری ڕۆژنامەگەریدا نەیخوێندووە، چونکە پێدەچێت لەزانکۆی ییێل میتۆدێک نەبێت بۆ خوێندنی ڕاپۆرتە هەواڵ، بۆیە کلیزەر بەشی فەلسەفەی تەواو کردووە.

من کیلزەر باش دەناسم، چونکە لەماوەی ئەم سێ ساڵەی دواییدا لای من لەڕۆژنامەی (ستارتریبیۆن) کاری دەکرد، ئەوکاتە بۆم دەرکەوت ئەو باشترین کەسە لەوانەی کارم لەگەڵدا کردوون یان دەیانناسم، یا گوێم لەناویان بووە کە لێکۆڵینەوەی ڕۆژنامەنووسی ئەنجام دەدات. ئەوەی کە مرۆڤ بزانێت لەشتێکدا هەڵەیەک هەیە، جیاوازە لەگەڵ ئەوەی سەرەڕای کەمی بەڵگە، بەڵام هەڵەکە بدۆزێتەوە. لەم بوارەدا کەس لە کیلزەر باشتر نییە، بۆ؟ مەسەلەکە لەشێوازی بیرکردنەوەی کیلزەر دایە، ئەو بەشێوەیەکی بازنەیی بیردەکاتەوە نەوەکو ڕاستەهێڵ، بەردەوام گومان دەکات و زانیارییەکان شی دەکاتەوە.

کیلزەر بەم شێوەیە شێوازی کاری لێکۆڵینەوەی خۆیمان بۆ باس دەکات: «کۆلۆمبۆت لەیادەکە ئەفەسەرێکی پۆلیسی نێو زنجیرەی تەلەفزیۆنی بوو کە چۆن زانیاری زۆر گەورەو گرنگی بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ لەپیاو خراپەکە وەردەگرت. هەر ئەوەندەیە ئەو دەفتەرە بچکۆلەیەی خۆی دەربێنێت کە جگە لە ئەو متمانە بەکەسی تر ناکات و پرسیاری گونجاو بکات، ئەوە تاکە ڕێگایە بۆ کردنەوەی تەلیسمی بوونی تەرمێک و تاوانێک.

لەبیرتە چۆن کۆلۆمبۆ بەردەوام سەردانی پیاوخراپەکەی دەکرد بۆ ئەوەی بە ئەدەبەوە هەندێک پرسیاری گونجاوی ئاراستە بکات؟ لەبیرتە چۆن تاوانبارەکە دووچاری شڵەژان دەهات کە چاوی بە کۆلۆمبۆ دەکەوت؟ تا ئەوکاتەی هەستی کرد کە پێویستە چیتر وەڵامی پرسیارەکانی نەداتەوە، لەبیرتە ئەوکاتەش کار لەکار ترازا بوو؟».

ئێمە لەنووسینگەی لێکۆڵینەوەی ڕۆژنامەوانی پیتەر فۆڵک بەرابەرو پێشەنگی خۆمان دەزانین، ئێمە هەر بەتەنیا

لەسەر شێوازی ئەو کار ناکەین، بەڵکو هەر زوو بەزوو پەنا دەبەینە بەر ئەو بنەمایەی کە دەڵێت کلیلی نهێنییەکان لەنێو تەرمی کوژراوەکەدایە. بەو مانایانەی زۆرجار دوای لێکۆڵینەوەی وردو دوورو درێژی ڕۆژنامەوانی، لەکۆتاییدا پەنجەی تاوانباری بۆ کەسێک درێژ دەکرێت و بەکۆمەڵێک بەڵگەوە ڕووبەڕووی دەبینەوە، ئەوەش کارێکە بەردەوام پێڕەوم کردووە، تا ئەوکاتەی دوو کێشەم دۆزییەوە:

یەکەم: هەندێک جار تەواو بە هەڵەدا چووم. جارێکیان پێموایە کە شتێکم دۆزیوەتەوە، ئەویش ئەوەبوو کە یاریزانی گۆڵف لەشاری دینفر جۆزیف بی شیانشیۆ گومانی ئەوەی لێدەکرێت هەندێک بۆندی بازرگانی لەگەڵ ئەو کەسانەدا مۆرکردبێت کە خاوەنی ئیمتیازی یاریگای گۆڵفن. دواتر هەموو ئەو تۆمارانەی خانووبەرە کە کۆم کردبوونەوە بوون بەغوبار کاتێک ئاماژەیان بۆ ئەوە کرد ناوی جۆزیف بی شیانشیۆ کە لە سجلاتەکاندا هاتووە خزمێکی نزیکی ئەوانە. ئەوەش کارێک بوو سەرنووسەرەکانم پێی دڵخۆش نەبوون، بۆیە پێم وایە ئەگەر دەرفەتی هەبوایە ڕاڤەکردنێکی بێگوناه هەیە لەمەسەلەیەکدا، هیوادارم لەزووترین کاتدا بگاتە دەستم.

کێشەی دووەم لەبارەی ئەو ماوە دوورو درێژەی چاوەڕوانییە تاوەکو دەتوانیت چاوپێکەوتن لەگەڵ یەکێکدا بکەیت کە بابەتی لێکۆڵینەوەکەی تۆیە و تەنیا ئەویش لەدرێژبوونەوەی ئەم ماوەیە سوودمەندەو تۆش لەدواکەوتنی ئەم چاوپێکەوتنەدا هیچ دەسکەوتێکت نییە.

لە ٩٩،٩٪ حاڵەتەکاندا ئەوکەسەی دەتەوێت بیدوێنێت هەرکە چوویتە نێو نووسینگەکەیەوە دەزانێت بۆ چی هاتوویت و پرسیاری چی لێدەکەیت. ئەگەر تاوانبار بێت، ئەوە تۆ دەرفەتی چەند هەفتەیەکی پێدەدەیت، تا بتوانێت لەو ماوەیەدا سیناریۆیەک دروست بکات و تۆش دەرفەتی ئەوەت لەدەست دەچێت لەناکاو ڕووبەڕووی ببیتەوە، بەشێوەیەک شتێکت بۆ باس دەکات دەتوانیت بزانیت ڕاستە، یا درۆ.

با من دوو یاسات پێ بڵێم کە زۆر کاریگەرن، بەڵام مەرج نییە، بەردەوام بەم شێوە حەرفییە بن.

ئەگەر کەسێک تاوانبار بێت، بێگومان دان بەتاوانەکەیدا نانێت، بەڵکو هانا دەباتە بەر درۆکردن. جۆری درۆکەی پەیوەستە بەکورتی و درێژی ئەو ماوە کاتییەی لەبەردەستیدایە بۆ هەڵبەستنی درۆکەی.

کۆڵۆمبۆ ڕاستەوخۆ ئەم درۆیانە دەکاتەوە تۆمەتبارکردن. خۆ ئەگەر کەسەکەش تاوانبار نەبوو، ئەوە درۆ ناکات و قسەکانی خۆی بەبەڵگەوە دەسەلمێنێت، بەوەش تۆ ماوەیەک و ماندووبوونێکی زۆرت بۆ دەگەڕێتەوە.

ئا لێرەدا کۆڵۆمبۆی ژیانی ڕاستەقینە جیاوازە لەگەڵ کۆڵۆمبۆی تەلەفزیۆن، چونکە هەموو تۆمەتبارێک تاوانبار نییە، زوو ڕووکردنە کەسی تۆمەتبار باش و خراپییەکەی وەکو یەکە.

لەگەڵ ئەوەشدا نابێت لەگەڵ دەرکەوتنی یەکەم سەرەداوی فەرحەتێک بچیت دەرگا لەسەر تۆمەتبارە گومانلێکراوەکەت بخەیتە سەر پشت، بۆیە لێرەدا دەبێت بەپێی بنەمای تەرمی مردووەکە کار بکەیت، بەم شێوەیە؛ دوای ئەوەی کۆمەڵێک تۆمەت کۆدەکەیتەوە، بەزووترین کات دەچیتە لای کەسی گومانلێکراو و پێی دەڵێیت: (زەحمەت نەبێت، ئەم بەڵگانە وا دەڵێن، فلانە کەسیش وا دەڵێت، لای ئێمەش گرنگە مەسەلە ڕوون بکەینەوە، من دڵنیام تۆ دەتوانیت لەوە تێبگەیت کە بۆچی سەرنووسەرەکەم دەیەوێت ئەوە ئاشکرا بکات کە بۆچی..).

ڕۆژنامەنووسان دەبێت بەردەوام زوو قسە لەگەڵ ئەو کەسە بکەن کە بابەتی لێکۆڵینەوەی ڕۆژنامەنووسییەکەیانە. چاودێری وشیارانە سیفەتێکە لە سیفەتەکانی لێکۆڵینەوەی ڕۆژنامەوانی باش و پێشکەوتوو. دەبێت ئەوەش بزانیت کە هونەری چاودێریکردن، ئاوێتەیەکە لەزیرەکی و لێهاتوویی و ئەنجامی هزرو ڕاهێنانی ساڵانێکی زۆرە لەشارەزاییی..❖

سەرچاوە
....
التحقيق الصحفي- أساليب و تقنيات متطورة، تأليف: جون أولمان. ترجمة: ليلى زيدان، مراجعة: أميرة فريد، مصر، الطبعة الأولى- ٢٠٠٠.